

ประโยค ป.ธ. ๙
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

๑. อิทานิ ยํ วุตตํ ตตถ ตตถ สหชาตฺรฺปนฺนํ ตํ สพฺพํ อวิเสสโต
ทญฺจพฺพนฺนํ ทสฺเสตฺถํ สหชาตฺรฺปนฺนํ อทฺธิ วุตตํ ฯ ปฏฺิสนฺธิยฺนํ หิ จิตฺต-
สมฺภูจฺจานรฺูปาภาวโต ปวตฺตํ ยํ กมฺมสมฺภูจฺจานานญจ จิตฺตเจตฺตํ เกหิ
สทฺทฺปตฺตํ นิยมาภาวโต สหชาตฺรฺปนฺนํ สพฺพถาปี ปวตฺเต จิตฺตสมฺภูจฺจานานํ
รฺูปานํ ปฏฺิสนฺธิยํ กตฺตตฺรฺูปสํขาทกมฺมชฺรฺูปานญจ วเสน ทฺวิธํ โหติ ฯ
กมฺมสฺส กตฺตตฺตา นิพฺพตฺตมานานิ รฺูปานิ กตฺตตฺรฺูปานิ ฯ

อิตฺติ เอวํ วุตฺตนฺนํ สมฺภวา ยถาสมฺภวํ เตกาลิกา อนนฺตร-
สมนฺนตราเสวนนตฺถิวิคตวเสน ปญฺจนฺนํ อตฺตีกาลิกานํ กมฺมปจฺจยสฺส
อตฺติวตฺตมานวเสน ทฺวิกาลิกสฺส อารมฺมณชฺิปตฺติอุปนิสฺสยปจฺจยानํ
ตีกาลิกานํ อิตฺเรสํ ปณฺณรสนฺนํ ปจฺจบุปฺนนกาลิกานญจ วเสน กาลตฺตยวฺนโต
นิพฺพานปญฺจตฺตวเสน กาลวินิมุตฺตตา จ จกฺขฺวาทฺรฺาคสทฺธาทิวเสน
อชฺฌตฺติกา จ ปุคฺคลอุตฺโทชฺนาทิวเสน ตโต พหิทฺธา จ ปจฺจบุปฺนนภาเวน
สงฺขตา จ ตถา ตปฺปฏิปกฺขภาเวน อสงฺขตา จ ฌมฺมา ปญฺจตฺตนิามรฺูปานํ
วเสน สงฺเขปโต ติวธา จิตฺตา สพฺพถา ปญฺจจฺจเน อนนฺตนยสมนฺตปญฺจจฺจเน
ปกรณฺเ จตฺวิสฺตติสงฺขตา ปจฺจยา นามาทิ โยชฺนา ฯ

๒. เอตฺถ หิ อิทฺธิวิธวณฺสฺส ตาว ปาทกชฺฌานํ กาโย
รฺูปาทิอธฺิฏฺจฺจเน รฺูปาทินิ จาติ ญ อาลมฺพนานิ ฯ ตตฺถ ปาทกชฺฌานํ
อตฺตเมว กาโย ปจฺจบุปฺนโน อิตฺธํ ปจฺจบุปฺนนมนาคตํ วา ฯ ทิพฺพโสตฺส
ปน สทฺโทเยว ฯ โส จ โข ปจฺจบุปฺนโน ฯ ปฺรจิตฺตวิชานนาย ปน
อตฺเต สตฺตทิวเสสฺส อนาคเต สตฺตทิวเสสฺส จ ปวตฺตํ ปฺริตฺตาทิสฺส ยงฺกิลฺลจ
ตีกาลิกํ จิตฺตเมว อารมฺมณํ โหตฺตีติ มหาอญฺจกถาจรฺยา ฯ สงฺคหการา

ปน จตุตถาโร ขนฺธาติปิ วทนฺติ ฯ กถํ ปนสฺส ปจฺจุปปนฺนจิตฺตตาลมฺพนตา
 นนฺ อวชฺชชฌาย คหิตเมว สตฺตทิวเส อิทฺธิจิตฺตสฺส อารมฺมณํ
 โหติ อวชฺชชฌาย ปจฺจุปปนฺนจิตฺตตาลมฺพนํ กตฺวา นิรุชฺชฌมานาย ตํสมกถ
 เมว ปฺรสฺส จิตฺตมฺปิ นิรุชฺชฌตีติ อวชฺชชฌวณานํ กถวเสน
 เอการมฺมณตา น สียา มกฺคผลวீถีโต อณฺณตฺถ จ ชวนาวชฺชชฌานํ กถลฺลจ
 นานารมฺมณตา น อธิปฺเปตาติ ฯ อฏฺฐกถายนฺตาว สนฺตติอฺทฺธาน-
 ปจฺจุปปนฺนาลมฺพนตา โยชิตา ฯ อานนฺทาจริโย ปน ภาณติ ปาทกชฺฌมานโต
 วุฏฺฐาย ปจฺจุปปนฺนาทิวีกาคํ อกตฺวา เกวลํ อิมสฺส จิตฺตํ ชานามิจฺเจว
 ปริกมฺมํ กตฺวา ปฺนปี ปาทกชฺฌมานํ สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อวิเสเสน
 จิตฺตํ อวชฺชชฌวา ตินฺณํ จตฺนํ วา ปริกมฺมานมนฺตรํ เจโตปฺริยยาณน
 ปฺรสฺส จิตฺตํ ปฏฺฐิวิชฺชติ รุปี วีย ทิพฺพจกฺขุณา ปจฺจฺจา กามาจรจิตฺเตน
 สรคาทิววตฺถานํ กโรติ นีลาทิววตฺถานํ วีย ตานิ จ สพฺพทานิ อภิมุจฺสิญฺจ-
 จิตฺตตาลมฺพนาเนว อนิฏฺฐเจว จาเน จ นานาลมฺพนตาโทโส นตฺถิ
 อภินฺนาการปฺวตฺตติโตติ ฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตีลาณสฺส ปุพฺเพนิวาสจกฺขุชฺชา
 ขนฺธปฺปฏิพฺพชานิ จ นามโคตฺตานิ จ นิพฺพานญฺจ อารมฺมณํ โหติ
 ทิพฺพจกฺขุสฺส ปน รูปเมว ปจฺจุปปนฺนนฺติ ฯ อยฺเมเตสํ อารมฺมณวิภาโก ฯ
 ยถารหฺมปฺเปตีติ ตํตํปริกมฺมานรฺรูปโต อปฺเปตี ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙

แปล มครเป็นไทย

๑. บัดนี้ เพื่อจะแสดงว่า บัณฑิตพึงเห็นคำที่ท่านกล่าวไว้ในที่แห่ง
 ปัจฉยนั้นๆ ว่า สหชาตรูป ทั้งหมดโดยไม่พิเศษ พระอนุรุทธาจารย์จึงกล่าว
 คำว่า สหชาตรูป เป็นอาทิฯ จริงอยู่ ชื่อว่า สหชาตรูป มี ๒ อย่าง
 โดยอำนาจแห่งรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปวัตติกาล และรูปที่เกิดจากกรรม
 กล่าวคือกตัตตารูป ในปฏิสนธิกาลแม้โดยประการทั้งปวง เพราะรูปที่มีจิต
 เป็นสมุฏฐานไม่มีในปฏิสนธิกาล และเพราะรูปที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ไม่มี
 การกำหนดความเกิดร่วมกับจิตและเจตสิกในปวัตติกาลฯ รูปที่เกิดขึ้นอยู่
 เพราะภาวะแห่งกรรมที่สัตว์ทำไว้แล้ว ชื่อว่า กตัตตารูปฯ โยชนาว่า ธรรม
 ทั้งหลายที่ประกอบด้วยกาล ๓ คือ ที่มีกาล ๓ โดยอำนาจแห่งกรรมที่มี
 อดีตกาล ๕ อย่าง คืออนันตรปัจฉย สมันตรปัจฉย อาเสวนปัจฉย นัตถิ
 ปัจฉย และวิคตปัจฉย (หมายความว่า ทั้ง ๕ ปัจฉยนี้ ต้องดับแล้วจึงเป็น
 ปัจฉยได้) แห่งกัมมปัจฉยที่มีกาล ๒ คือ อดีตและปัจจุบัน (หมายความว่า
 กัมมปัจฉยต้องเป็นกรรมที่ทำแล้วหรือกำลังทำจึงเป็นปัจฉยได้) แห่งอาร์มณ
 ปัจฉย อธิปติปัจฉย และอุปนิสสยปัจฉย ที่มีกาล ๓ (หมายความว่า อาร์มณ
 เป็นต้นทั้ง ๓ กาล เป็นปัจฉยได้ทั้งนั้น) และแห่งธรรม ๑๕ อย่าง นอกนี้ ที่มี
 ปัจจุบันกาล (หมายความว่า ปัจฉย ๑๕ อย่าง เช่น เหตุปัจฉย อดีตปัจฉย เป็นต้น
 ต้องกำลังเกิดอยู่เท่านั้นจึงเป็นปัจฉยได้) ที่เป็นกาลวิมุตคือพระนิพพานและ
 บัญญัติ ที่เป็นภายในคือจักขุเป็นต้นและระคะและศรัทธาเป็นต้น ที่เป็นภายนอก
 จากภายในนั้น คือบุคคล ฤคฺ และโกชณะเป็นต้น ที่เป็นสังขตะ โดยความ
 เป็นสภาพที่เกิดจากปัจฉย และที่เป็นอสังขตะ โดยความเป็นสภาพที่ตรงข้าม
 กับสังขตะนั้นแล ตามสมภพ คือตามสมควรแก่ความเกิด ดังพรรณนามานี้
 คือโดยนัยที่กล่าวมาแล้วอย่างนี้ ชื่อว่า ปัจฉย ท่านกล่าวว่ามี ๒๔ ปัจฉย ใน
 ปัญฐานปกรณ์ คือ ในอนันตนยสมันตปัญฐานปกรณ์โดยประการทั้งปวง
 ตั้งอยู่ ๓ ประการโดยย่อ โดยอำนาจแห่งบัญญัติ นาม และรูปฯ

๒. จริงอยู่ บรรดาอารมณ์มีรูปเป็นต้นนี้ อารมณ์ ๖ คือ ฌานที่เป็นบาท ๑ กาย ๑ และอารมณ์ (๔ อย่าง) มีรูปเป็นต้น ในที่เป็นที่อธิบายอารมณ์มีรูปเป็นต้น เป็นอารมณ์ของอิทธิวิธญาณก่อน ๆ บรรดาอารมณ์เหล่านั้น ฌานที่เป็นบาทเป็นอดีตเท่านั้น กายเป็นปัจจุบัน อารมณ์นอกนี้เป็นปัจจุบันหรืออนาคต ๆ ส่วนทิพพโสถ มีเสียงอย่างเดียวเป็นอารมณ์ ๆ และเสียงนั้นแลเป็นปัจจุบัน ๆ ฝ่ายอาจารย์ผู้รจนามหาอรรถกถากล่าวว่า ประจิตติวิชานนอภิญญา มีจิตเป็นไปในกาล ๓ ดวงใดดวงหนึ่ง ในบรรดากามาวจรจิตเป็นต้น ซึ่งเป็นไปใน ๗ วัน ในอดีต และใน ๗ วัน ในอนาคต เป็นอารมณ์ ๆ ส่วนอาจารย์ผู้รจนามหาอรรถกถาสังคหะกล่าวว่า ชั้น ๔ ก็เป็นอารมณ์ของประจิตติวิชานนอภิญญา ดังนี้บ้าง ๆ ถามว่า ก็ความที่ประจิตติวิชานนญาณนั้น มีจิตปัจจุบันเป็นอารมณ์ จะมีได้อย่างไร ? อารมณ์ที่อวิชชนะรับแล้วเท่านั้น ย่อมเป็นอารมณ์ของจิตที่ประกอบด้วยฤทธิ์ตลอด ๗ วัน มิใช่หรือ เมื่ออวิชชนะทำจิตปัจจุบันให้เป็นอารมณ์ดับไปอยู่ แม้จิตของผู้อื่นก็ย่อมดับในเวลาพร้อมกับอวิชชนะนั่นเอง เพราะเหตุนี้ ความที่อวิชชนะและชวณะมีอารมณ์อย่างเดียวกันโดยอำนาจกาล จึงไม่พึงมี อนึ่ง ในวิถีอื่นจากมรรควิถีและผลวิถี ความที่ชวณะและอวิชชนะมีอารมณ์ต่างกัน จะโดยประการใดก็ตาม สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่ทรงประสงค์เลย ๆ ตอบว่า ในอรรถกถา ท่านประกอบความที่ประจิตติวิชานนญาณ มีจิตปัจจุบันโดยสันตติและอัฏฐานะเป็นอารมณ์ก่อน ๆ ส่วน พระอานันทาจารย์กล่าวว่า พระโยคีออกจากฌานที่เป็นบาทแล้ว ไม่ทำการจำแนกอารมณ์มีอารมณ์ปัจจุบันเป็นต้น ทำบริกรรมว่า เราจักรู้จิตของผู้นี้เช่นเดียวเท่านั้น เข้าฌานที่เป็นบาทซ้ำอีก ออกแล้วนี้ถึงจิตโดยอาการไม่แปลกกันเลย ย่อมรู้ตลอดจิตของผู้อื่นด้วยเจโตปริยญาณ ในลำดับบริกรรม ๓ หรือ ๔ ขณะ คุรุรู้ตลอดรูปด้วยด้วยทิพพจักขุ ภายหลังทำการกำหนดจิตมีจิตมีราคะเป็นต้น ด้วยกามาวจรจิต คุรุการกำหนดศีลเดียวเป็นต้น ก็จึงมีการบริกรรมเป็นต้นเหล่านั้นทั้งหมด มีจิตที่เกิดเฉพาะหน้าเป็นอารมณ์อย่างเดียวกัน อนึ่ง โทษคือความมีอารมณ์ต่างกัน (ของอวิชชนะและชวณะ) ในฐานะที่ไม่ปรารภกันนั้นแล ย่อมไม่มี เพราะเป็น

ไปโดยอาการที่ไม่ต่างกัน ๆ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ มีขั้นที่เคยอยู่อาศัย
ในก่อน นามและโคตรที่เกี่ยวกับขั้นและนิพพาน เป็นอภิมรรณ ส่วนทิพพ-
จักขุญาณ มีรูปที่เป็นปัจจุบันเท่านั้น เป็นอภิมรรณแล ๆ นี้เป็นวิภาคแห่งอภิมรรณ
ของอภิมรรณญาณเหล่านี้ ๆ บทว่า ยถารหมปุเปติ ความว่า รูปาวจร-
ปัญญาจกมาน ย่อมแนบแน่น โดยความเหมาะสมแก่บริกรรมจิตนั้น ๆ ๆ
